

Hans van Waes en Johan Jansen

Brandveiligheid bestaande gebouwen niet geborgd

De afgelopen jaren zijn bij branden in woon- en zorggebouwen herhaaldelijk slachtoffers gevallen. Die incidenten zijn een wake-up call voor de brandveiligheidssector. De brandveiligheid in bestaande gebouwen is nog onvoldoende geborgd. Gezamenlijke actie van bouwverenigingen en de overheid is dringend geboden om het brandveiligheidsniveau van de bestaande bouwvoorraad op peil te brengen en te houden.

De kern van het probleem is dat de basis van het brandveiligheidsregime in Nederland nog teveel is gebaseerd op regelgericht denken. Maar enkel aan de regeltjes voldoen maakt een gebouw niet brandveilig. In het planstadium en vergunningtraject voor nieuwbouw weten we het allemaal wel. Dan worden plannen door de overheid kritisch getoetst aan het Bouwbesluit, kunnen de eisen niet streng genoeg zijn en zijn de intenties meer dan goed. Er is in de vergunningsfase vaak meer dan voldoende aandacht voor brandbeveiligingsinstallaties, bouwkundige maatregelen en organisatorische aspecten om restrisico's op papier af te dekken. Maar dat gaat over nieuwbouw. Het verkrijgen van vergunningen is hier vaak een drijfveer. Echter, 90 procent van de gebouwvoorraad in Nederland is bestaande bouw. In de gebruiksfase weet na enige tijd bijna niemand meer welk doel de gerealiseerde brandveiligheidsvoorzieningen dienen en is de verantwoordelijkheid voor brandveiligheid veel diffuser. Wie is dan verantwoordelijk voor het brandveilig gebruik van het bouwwerk? De eigenaar? De beheerder? De gebruiker? Wie neemt initiatief voor periodieke controle om na te gaan of het brandveiligheidsniveau nog steeds aansluit op de gebruikerspopulatie en de wijze van gebruik? En wie houdt in de gebruiksfase toezicht op naleving van de wettelijke voorschriften?

Alarmerende cijfers

De brandveiligheidswereld is in transitie. Met name de veranderende rol van de over-

heid heeft grote consequenties voor de brandveiligheid in de samenleving. De overheid wil minder regelgeving, doet op steeds meer terreinen een stap terug en legt meer verantwoordelijkheid neer bij marktpartijen. Ook in relatie tot brandveiligheid wordt al gesproken over deregulering en er zijn pilots met zelf-audit door bedrijven en instellingen. In de praktijk blijkt meer dan eens dat de markt daar nog niet klaar voor is, omdat een solide basis voor brandveiligheid vaak ontbreekt.

Onderzoek naar het brandveiligheidsniveau van bestaande gebouwen in een veiligheidsregio leverde op dat slechts drie procent van die gebouwen voldoet aan de minimale eisen van het Bouwbesluit. Dat zijn alarmerende cijfers. Tijdens het onderzoek kwamen veel tekortkomingen aan het licht. Zoals ontbrekende vluchtwegtransparan-

ten. Onder deze omstandigheden is het wachten op het volgende betreurenswaardige incident dat de headlines van het nieuws haalt.

Na de eerdere spraakmakende brandincidenten van de afgelopen vijftien jaar zou je verwachten dat partijen, gedreven door de gebleken urgentie, alles op alles zetten om Nederland brandveiliger te maken. Toch is vijftien jaar na Volendam de brandveiligheid in een groot deel van de gebouwvoorraad nog steeds niet op orde.

Denk in scenario's!

Waar gaat het mis? Primair bij het gebrekkig vermogen van verantwoordelijke gebouwbeheerders om te denken in scenario's. Het brandveiligheidsbeleid is traditioneel sterk regelgericht. Voor een bepaalde gebouwfunctie schrijft het Bouwbesluit risicoredu-

Enkel aan de regeltjes voldoen maakt een gebouw niet brandveilig

ten, onderbrekingen in de bouwkundige compartimentering en geblokkeerde nooduitgangen. De geconstateerde gebreken zijn terug te voeren op een gebrek aan kennis en risicobewustzijn bij gebouwbeheerders en –gebruikers en onduidelijkheid over wie nu precies verantwoordelijk is voor het bewaken van het brandveiligheidsniveau in de gebruiksfase. Ook aan een adequate noodorganisatie of –plan ontbreekt het

cerende maatregelen voor en die worden simpel afgevinkt op een lijstje. Ook veel preventieadviseurs in de brandweersector zijn primair gericht op bouwkundige en installatietechnische oplossingen.

Om de brandveiligheid in een gebouw echt een solide basis te geven, moet veel meer aandacht worden besteed aan de 'Organisatie' van de BIO-matrix (Bouwkundig-In-

90 procent van de bouwvoorraad in Nederland is bestaande bouw.

stallatietechnisch-Organisatorisch). Vol-
doen aan minimumregels zoals de
aanwezigheid van een brandmeldinstalla-
tie of een extra vluchttrappenhuis, is niet
voldoende als gebouwgebruikers niet we-
ten hoe ze in een noodsituatie moeten han-
delen. Vaak wordt dit organisatorisch as-
pect schromelijk onderschat.

Neem de casus van een kinderdagverblijf op
de eerste etage van een verbouwd pand,
waar twintig kinderen slapen. Een brand-
meldinstallatie werd in het advies- en ver-
gunningtraject niet voorgeschreven, omdat
de instelling weg kwam met de continue
aanwezigheid van één leidster als gelijk-
waardige oplossing. Een recept voor een po-
tentiële ramp, want is überhaupt nagedacht
over hoe je twintig slapende kinderen in een
noodsituatie snel en veilig beneden krijgt?

Bij het handhaven van een afdoende brand-
veiligheidsniveau moet, zowel door de over-
heid als door de verantwoordelijke gebouw-
beheerder, veel meer vanuit scenario's en
organisatie worden gedacht. Kunnen we
daadwerkelijk instaan voor de veiligheid
van de mensen die in ons gebouw wonen of
verblijven? Dat vraagt meer dan het simpel-
weg afvinken van technische brandveilig-
heidsvoorschriften.

Gedragsverandering

Wat te doen om het tij te keren? Om te be-
ginnen moet er een beter inzicht komen in
de staat van de brandveiligheid in Neder-
land. De brandweer heeft nog onvoldoende
totaalinzicht in de bouwvoorraad en de
tekortkomingen op brandveiligheidsge-
bied en stuit nog op teveel onaangename
verrassingen. Met Big Data, het koppelen
van gegevensbestanden van gemeenten en
andere overheden, kunnen gebouwen en
gebruiksfuncties waar het brandveilig-
heidsniveau onder de maat is, beter wor-
den opgespoord. Zo kan een prioriteitenlijst
worden gemaakt op basis van reële risico's
en scenario's.

Vervolgens heeft het brandveiligheidsbe-
wustzijn een nieuwe impuls nodig. Veilig-
heidsregio's worden daar weliswaar actiever
in, met programma's voor 'brandveilig le-
ven', rookmelderacties en doelgroepen-
campagnes, maar dat is nog maar een begin. Een
nieuwe generatie brandveiligheidsadviseurs
die denkt en werkt vanuit reële risico's en
scenario's, moet actief aan de slag om ge-
bouwbeheerders ervan te doordringen hun
verantwoordelijkheid te nemen.

En waar herhaaldelijk gebrekkige brandveilig-
heid wordt geconstateerd moet strenger

handhavend worden opgetreden en moe-
ten ondernemers en gebouwbeheerders
worden geprikkeld tot een gedragsverande-
ring. Anno 2015 mogen ze niet meer wegko-
men met uitspraken dat brandveiligheid
voor hen geen 'core business' is en dat ze er
geen verstand van hebben. Ook mogen zij
niet gemakzuchtig de bal bij de brandweer

Brandveiligheid is nog teveel een papieren werkelijkheid

neerleggen. Als men wel nadenkt over een
aantrekkelijke inrichting van bijvoorbeeld
een café of een jongerencentrum en over
concepten om klanten te trekken, waarom
denken ze dan niet na over het waarborgen
van de brandveiligheid van hun gasten?
Daar zit de crux van de problematiek;
brandveiligheid is nog niet verweven in de
haarvaten van de bedrijfsvoering en in het
beleid van de onderneming. Terwijl de wet
die verantwoordelijkheid daar wel heel na-
drukkelijk neerlegt.

Als er eenmaal per regio inzicht is in de ge-
bouwvoorraad en de staat van de brand-
veiligheid, kunnen overheid en bedrijfsle-
ven via een gedifferentieerde aanpak
werken aan het oplossen van knelpunten.
Onderscheid bedrijven en instellingen waar
het wel goed gaat van de zwakke schakels.
Laat de koplopers hun brandveiligheid be-
wijzen via zelfregulering en zelf-audits.
Waar nog grote tekortkomingen zijn en de
regelgeving niet wordt nageleefd, moet
consequent en streng worden gehandhaafd
om de zaken op orde te brengen. Met con-
troles door brandveiligheidsexperts die
denken vanuit risico's en scenario's en niet
vanuit afvinklijstjes en met stevige handha-
ving daar waar men nog steeds niet vol-
doet. Brandveiligheid is nog teveel een pa-
piernen werkelijkheid. Een omslag naar
risicodenken brandveiligheid is een eerste
stap naar een nieuw fundament voor een
brandveilige samenleving. 🔄

*Hans van Waes en Johan Jansen, partners bij
Briks Advies|Loopbaan|Academy*